

Верховний
Суд

Військова юрисдикція: вітчизняний досвід та світові практики

Олег ТКАЧУК

Суддя Великої Палати Верховного Суду, Вчений секретар
науково-консультативної ради при Верховному Суді, доктор
юридичних наук, доцент

Чим обумовлена необхідність відродження військових судів в Україні

- Впродовж більш як десяти останніх роки російської агресії **національний суверенітет та державну незалежність забезпечують близько мільйона українських військовослужбовців** та не менша чисельність цивільних осіб, військові та цивільні підприємства, установи та організації, залучені у сферу оборони.
- У державному реєстрі зареєстровано **1,2 мільйони ветеранів війни**. Прогнозується, що після завершення бойових дій кількість ветеранів дорівнюватиме 5-6 мільйонам осіб.
- Станом на 24 серпня 2024 року у відкритій базі законодавства України обліковується більше **200 тисяч нормативно-правових актів, які регламентують різні сфери діяльності Збройних Сил України**, а також тих, що пов'язані з військовим станом в Україні.

Чим обумовлена необхідність відродження військових судів в Україні

- У 2023 році до судів щодо військовослужбовців було передано **7672 кримінальні провадження** та **114 145 справ про військові адмінправопорушення**. Станом на 29.08.2024 року ще **5810 кримінальних справ**.
- **Соціальні гарантії військовослужбовців, ветеранів війни та членів їх сімей** мають перебувати під судовим захистом.
- **Формування юрисдикційних національних та міжнародних органів** щодо покарання винних у військових та воєнних злочинах, вчинених російською армією, зокрема, масових вбивств мирного населення, **має відбуватися за участю українських суддів компетентних у військовій сфері**, в теорії та на практиці знайомими з військовим правом та умовами ведення бойових дій. Санкціонування визначених законом слідчих дій має здійснюватися негайно і суддями, які мають доступ до місця розташування підрозділів Збройних Сил.

Чим обумовлена необхідність відродження військових судів в Україні

- Виклики сьогодення вимагають прийняття рішень у напрямі **запровадження**
- **(а) компетентного підходу до розгляду та вирішення кримінальних справ стосовно військовослужбовців (резервістів і військовозобов'язаних),**
- **(b) справ за їх участі як сторони в адміністративному судочинстві при вирішенні публічно-правових спорів із суб'єктами владних повноважень, що здійснюють публічно-владні управлінські функції у сфері оборони, а також**
- **(с) справ з питань соціального і правового захисту військовослужбовців, ветеранів війни і членів їх сімей.**
- Розгляд та вирішення таких справ загальними судами, за наявності кадрового голоду та величезного навантаження, переймає на себе усі наявні недоліки функціонування вітчизняної судової системи (тривалі судові розгляди, недосконалість процесуального закону).

Чим обумовлена необхідність відродження військових судів в Україні

- Об'єктивні (основні) чинники, що мають негативний вплив на забезпечення верховенства права при вирішенні справ, пов'язаних із застосуванням правових актів з питань проходження військової служби, відповідальності за військові правопорушення, забезпечення прав військовослужбовців, ветеранів війни:
- відсутність військового (бойового) досвіду у представників суддівського корпусу
- брак знань з теорії та практики застосування військового права
- обмежений доступ до нормативних актів, що регулюють військову сферу.

Чим обумовлена необхідність відродження військових судів в Україні

- Особливої ваги набувають питання забезпечення правосуддя у збройних силах в умовах продемонстрованої Україною (п. 5 ч. 1 ст. 85 Конституції України) **євроінтеграції та кроків щодо вступу в НАТО.**
- Військові суди у 40 країнах світу і у всіх країнах Північноатлантичного альянсу.
- Налагоджена структура військових судів має стати одним із головних факторів ефективної діяльності **Збройних Сил України, підвищення їх боєздатності.**
- **Військовослужбовці і ветерани війни повинні бути забезпечені ефективним, швидким і справедливим правосуддям.** Держава має гарантувати чітке розуміння суддями не лише правових актів, але й реальності та умов виконання солдатами та офіцерами військового обов'язку.

Норми права, що регламентують створення судів, їх спеціалізацію та спеціалізацію суддів.
Порядок призначення суддів та переведення їх до іншого суду.

Конституція України

Розділ VIII. Правосуддя

Стаття 125. Судоустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації і визначається законом.

Суд утворюється, реорганізовується і ліквідується законом, проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя.

Стаття 128. Призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом.

Призначення на посаду судді здійснюється за конкурсом, крім випадків, визначених законом.

Норми права, що регламентують створення судів, їх спеціалізацію та спеціалізацію суддів.
Порядок призначення суддів та переведення їх до іншого суду.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» Розділ II. Судоустрій

Глава 1. Організаційні основи судоустрою
Стаття 17. Система судоустрою

1. Судоустрій будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності.

...

3. Систему судоустрою складають:

- 1) місцеві суди;
- 2) апеляційні суди;
- 3) Верховний Суд.

Для розгляду окремих категорій справ відповідно до цього Закону в системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди.

Норми права, що регламентують створення судів, їх спеціалізацію та спеціалізацію суддів.
Порядок призначення суддів та переведення їх до іншого суду.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

Стаття 19. Порядок утворення, реорганізації, ліквідації суду, визначення кількості суддів у суді

1. Суд утворюється, реорганізовується і ліквідується законом.
2. Проект закону про утворення, реорганізацію чи ліквідацію суду вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя.
- ...
4. Підставами для утворення, реорганізації чи ліквідації суду є зміна визначеної цим Законом системи судоустрою, необхідність забезпечення доступності правосуддя, оптимізації видатків державного бюджету або зміна адміністративно-територіального устрою.
5. Утворення суду може відбуватися шляхом створення нового суду або реорганізації (злиття, поділу) судів.
6. Кількість суддів у суді (крім Верховного Суду) визначає Вища рада правосуддя ...
9. Порядок здійснення відповідних заходів, пов'язаних з утворенням, реорганізацією чи ліквідацією суду, визначається законом про утворення, реорганізацію чи ліквідацію такого суду.

Можлива структура військових судів України

Військова Палата (Колегія) Верховного Суду

Військовий апеляційний суд

Окружні військові суди

Кадрові питання

- ❑ За рахунок переведення суддів-військовослужбовців для подальшої військової служби у військові суди може бути сформовано практично увесь склад двох Окружних військових судів.
- ❑ За рахунок військовослужбовців – працівників апарату можна сформувати весь склад апарату усіх трьох інстанцій військових судів.
- ❑ Військова Палата (Колегія) Верховного Суду може бути сформована за рахунок переведення туди суддів касаційних судів Верховного Суду, які мають офіцерські звання та досвід військової (бойової) служби.
- ❑ Суддями Військового апеляційного суду можуть стати судді апеляційних судів, що мають військові звання та досвід військової служби.
- ❑ Конституція України надає право Президенту України призначати суддів на посаду у (будь-якому суді) військовому суді за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом. У той же час надає право такого призначення без проведення конкурсних процедур.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!